

1. רד"ק י"ד

אל תחמלו אל חץ - אל כמו על וכמוהו רבי אמר לא תחוסו על החצים ותאמרו שמא נירה אותנו ולא נכה אדם כי לא ישוב ריקם כמו שאמר למעלה כי כל חץ שתשליכו יהרוג אדם כי לה' חטאה:

2. רש"י ט"ו

(טו) ונתנה ידה - כאדם שאין בו כח ומושיט יד לכל מי שרואה לבקש רחמים ועזרה וכן מצרים נתנו יד (איכה ה) הושטנו יד למצרים לבקש מהם עזרה. **אשיותיה** - חוזק יסודותיה וכן ואשיא יחיטו (עזרא ד) ובלשון משנה כגון אלו התופרים לאושין וכן והתאוששו והתחזקו. **כאשר עשתה** - לעיר ה':

3. ויקרא רבה ד', ו'

(ו) תני חזקיה (ירמיה נ') שה פזורה ישראל נמשלו ישראל לשה מה שה הזה לוקה על ראשו או בא' מאבריו וכל אבריו מרגישין כך הן ישראל אחד מהן חוטא וכולן מרגישין.

4. תרגום יונתן י"ט

(יט) ואתיב ית ישראל לאתריהון ויתפרנסון בארעא כרמלא מתנן ובטור בית אפרים וגלעד ומקדשא תשבע נפשהון:

5. מלבי"ם כ'

(כ) בימים ההם יבקש את עון ישראל - ישראל הם עשרת השבטים שהם עבדו ע"ז שזה נקרא עון, שמורה על עוות השכל והכפירה, זה לא יהיה במציאות כלל כי יתבטל יצרא דע"ז. **ואת חטאת יהודה** - יהודה לא הכחישו את ה' רק היו להם חטאים מצד התאוה שזה נקרא חטאת, והגם שזה יהיה בעולם במציאות, בכ"ז לא תמצאינה כי **אסלח לאשר אשאר** - לאלה שאשאר מן הגולה אסלח להם חטאתיהם ולכן לא ימצאו:

6. אורות ישראל ג', ב'

ב. כדור האחרון מתרשם החותם של כל הדעות שבכל הדורות שעברו. ומה שנאמר בדבור מתחמת בו התמצית שלהם. על כן גם התכונות הטבעיות, היוצאות מכל עניני האמונה, מתרשמות בלב כל הדבק בכנסת ישראל ורוצה בתשועתה. ואפילו התוך הפנימי שבכל המצות, המעשיות והאמוניות, מרושם הוא בהקישור לכנסת ישראל ובחפץ ישועתה. אלא שההכרה של המקור המחיה את כנסת ישראל מביאה אל כל המצות ואל כל האמונות. אבל מ"מ כל המקושר לחפץ ישועה לכללות ישראל בארץ-ישראל. — שמבלעדי ארץ-ישראל א"א לישועה כללית שתבא. — הרי הוא מקושר בגניזה לכל התמצית של כל האמונות וכל המצות כולן. ולהדור בכללו ראוי שיומחלו לו כל עונותיו, שנעשים מחסרון הכרה במה שהוא עצמו מדובק וקשור בכל לב. וע"ז נאמר בימים ההם ובעת ההיא נאם ד' יבוקש עון ישראל ואיננו ואת חטאת יהודה ולא תמצאנה, כי אסלח לאשר אשאר, והמופת הגדול שדורנו הוא המיועד לתעודה זאת, הוא מה שנמצאים בו כאלה שרעיון זה נחתם במעמקי נשמתם, ומוצאים בו קדושה עליונה ודבקות אמיתית בד' צור כל העולמים אלהי ישראל ב"ה.

7. אברבנאל כ"א

(כא) על הארץ מרתים עלה עליה, והמפרשים פירשו וארץ מרתים על בבל כי היא מדינת המרד והפשע, וכן תרגם על ארעא דעמא חרבן, וכן תרגם ואל יושבי פקוד שהיה פקוד שם עיר מערי בבל, ויותר נכון לפרש שעל הארץ רוצה לומר ארץ בבל כי היא הארץ הידועה במקום הזה מרתים המרדים שעשה בבל ופשעיה, אמר ה' כנגד כל מרי מהם עלה עליה ואל יושבי פקוד רוצה לומר ואל יושבי ההריגה שהם הכשדיים וקראם יושבי פקוד כלומר המתמידים בהריגה והחסרון לפי שהיו תמיד הורגים עמים מלשון ולא נפקד ממנו איש (במדבר לא, מט), חרוב

כלומר חרוב תחרב אותם, ואם ינוסו וימלטו מהם אנשים החרם אחריהם ועשה ככל אשר צויתך והכל דבור לנגד העון והמרד של הבבליים שהוא יעלה עליהם ויחריבם, והוא על דרך עונותיו ילכדונו את הרשע. והמפרשים פירשו עלה עליה וכל הפסוק על דרוש מלך מדי שהשם צוה לו שיחריב את בבל.
8. רש"י כ"ג

(כג) **פטיש כל הארץ** - שהיה מפוצץ ומכתת את הכל:
9. **מצודת דוד כ"ז**

(כז) **חרבו** - הרגו בתרב. **כל פריה** - הם השרים. **ירדו לטבח** - כפל הדבר במ"ש. **הוי עליהם** - אוי להם כי בא יום גמולם עת זכרון עוונם:
10. **מנחת שי כ"ט**

(כט) **אל יהי פלטה** - לה קרי ולא כתיב נדרים פרק אין בין המודר מסורת ריש סדר ואלה הדברים וזהו אחת מן י' תיבות הנקראות ולא נכתבו וסימנם סדרתי ברות ועלתו כי בבל היא כסא המלוכה ובית המלכות וכן הוא אומר הלא רא היא בבל רבתא די אנהבניחא לבית מלכות וגו' ובה שקעה גלות ישראל ובטלה מלכותם ונבחרו מלכיהם ובישר ירמיהו הנביא אל שארית ישראל בנקמה ה' ממנה בשני עולמים וכתב אל יהי לה פליטה בעולם הזה והוסיף לה מבחוץ וכתב ואל יהי לה פליטה לעה"ב כן מצאתי כתוב בס"ס:
ככל אשר עשתה - מתחלפת ככל אשר עשתה זדה. עבר מלעיל. רד"ק:
11. **מצודת ציון ל"ו**

(לו) **הבדים** - ענין המצאת הכזב מן הלב כמו בדיך מתים יחרישו (איוב י"א) וקרא כן את הקוסמים כי דרכם להמציא כזב מלבם. **ונואלו** - ענין סכלות כמו נואלו שרי צען (ישעיה י"ט).
וחתו - ונשברו:
12. **מכות י**

והיינו דא"ר יוסי ברי חנינא מאי דכתיב חרב אל הבדים ונואלו חרב על צוארי שונאיהם של ת"ח שיושבין ועוסקין בתורה בד בבד ולא עוד אלא שמטפשין בתיב הכא ונואלו וכתוב התם אשר נואלנו ולא עוד אלא שחוטאין שנאמר ואשר חטאנו.
מהרש"א שם

כל אוהב ללמוד בהמון כו'. גם בדרש זה יש לפרש לפי המקרא לא תבואה שאמר על מי שמראה בעצמו שהוא אוהב ללמוד עם חבירים רבים ולא תבואה וראינו שאין בו תורה גם זה הבל ר"ל שאל תאמין לו שהוא אוהב ללמוד ברבים שהמכוון ממנו כן אלא באמת אוהב ללמוד בחברים רבים יש לו תבואת התורה וקאמר דהיינו דריב"ח מ"ד חרב על הבדים כו' חרב על שונאיהם כו'. הוא מבואר שמדרך למוד תורתנו מתוך עומק ענינים לא יבא האדם על בוריה של תורה ועל אמתתה רק ע"י פלפול וחדוד עם חבירים משא"כ דתי העובדי כוכבים שכ"א עושה לו דת לעצמו כפי רצונו ודעתו ואין צריך לחבירים וכדאמרינן בפרק הרואה שאין התורה נקנית אלא בחבורה ולזה אמר מי שעוסק בתורה בד בבד ביחידות הנה הוא עוסק בה כעובד כוכבים העוסק בה שלמודו ביחידות ואמרי' בפי ד' מיתות עובד כוכבים העוסק בתורה חייב מיתה [בידי שמים] ואמרינן שם דכל מיתתו בסייף שהוא מיתת חרב וע"כ זה העוסק בתורה כמדת העובד כוכבים ביחידות ראוי לעונש מיתת חרב וסייף. ואמר ולא עוד אלא שמטפשין כו'. כי הטעות מצוי בלמוד יחידי משא"כ בלמוד של רבים שאם יטעה א' מהם יש שני להודיעו לו טעותו. ואמר ולא עוד אלא שחוטאין כו'. כך נראה הגירסא מפרש"י בפ"ק דתענית וכן ממה שהוצרך רש"י הכא לפרש נראלו שרי צוען נשאו אלמא הנואל נשא לחטוא עכ"ל והיינו נמי מטעם שאמרנו כי הטעות מצוי ביחיד להתיר האיסור ולטהר הטמא והיינו שחוטאין וק"ל:
13. **אברבנאל מ"ו**

מו) וישמע חרבן בבל כי רבה היא כי מקול ושמועת תפישת בבל נרעשה הארץ כולה וזעקה בגוים נשמעה, וכבר נאמרו הפסוקים האלה למעלה בחרבן אדום ואינו מן התימה כי לפי שהיה פרס המחריב את בבל והוא העתיד להחריב את אדום לכן אמר בשניהם הפסוקים שוה בשוה, גם כי אופן החרבן והמהפכה תהיה שוה בשניהם והותרה בזה השאלה השנית: